

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. директора ННЦ «Інститут
аграрної економіки»

акад. НААН Ю.О. Лупенко
«03» серпня 2023 р.

«УЗГОДЖЕНО»

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-наукової програми

чл.-кор. НААН А.О. Гуторов
«13» липня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ»**

Рівень вищої освіти

Третій (освітньо-науковий) рівень

Ступінь вищої освіти

Доктор філософії

Галузь знань

07 Управління та адміністрування

Спеціальність

073 Менеджмент

Освітньо-наукова програма

Менеджмент

Київ 2023

Схвалено Вченою радою ННЦ «Інститут аграрної економіки».
Протокол № «8» від «17» липня 2023 р.

Затверджено на засіданні науково-методологічного семінару за напрямками розвитку підприємництва та соціально-економічних проблем села ННЦ «Інститут аграрної економіки».

Протокол № «2» від «12» травня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств та розвиток соціального капіталу» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» (освітньо-наукова програма «Менеджмент») усіх форм навчання / Укл. доктор економічних наук, професор О. Г. Шпикуляк. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 13 с.

Викладач дисципліни: Шпикуляк Олександр Григорович, доктор економічних наук, професор, чл.-кор. НААН.

Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу автора заборонено

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	07- Управління та адміністрування	Вибіркова
Модулів – 1	073 - Менеджмент	
Загальна кількість годин – 60	третій освітньо-науковий рівень	
		18 год.
		Практичні
		18 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		54 год.
Індивідуальні завдання: реферат		
Вид контролю: залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є формування у здобувачів ступеня доктора філософії комплексних концептуальних та методологічних знань в сфері розвитку підприємництва через поглиблення знань, щодо соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу, необхідних для розв'язання значущих проблем в професійній сфері, набуття умінь ведення ґрунтового наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності, навичок критичного аналізу, оцінки і синтезу комплексних ідей, підготовки самостійних наукових розробок з високим ступенем наукової новизни.

Предметом дисципліни є теоретичний базис та практичні форми прояву соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу у світі та Україні.

Об'єкт дисципліни: нормативно-правове, організаційне, методологічне і методичне забезпечення формування та реалізації соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу на рівні держави, територіальних громад, суб'єктів господарювання та громадських об'єднань.

Завданнями дисципліни:

1. *Знання:* поглиблення фундаментальних теоретичних основ підприємництва через вивчення інституційних концепцій соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу як новітніх підходів до формування соціально-економічних механізмів стимулювання економічних відносин в аграрній сфері економіки України та світу.

2. *Навички і уміння:* виконувати самостійні наукові дослідження з пізнання природи підприємництва в частині соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу; виявляти, ставити і вирішувати значущі проблеми в нормативно-правовому, регуляторно-організаційному, методологічному, методичному, освітньому компонентах інститутів соціальної відповідальності бізнесу та соціального капіталу; здійснювати аналіз та переоцінку існуючих знань і професійної практики; забезпечувати апробацію результатів наукових досліджень в регуляторних органах та в практиці господарської діяльності суб'єктів господарювання; формулювати і перевіряти гіпотези, парадигми, знаходити та наводити належні докази в обґрунтування результатів досліджень проявів соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу.

3. *Комунікації:* розуміти і враховувати при спілкуванні, зборі доказів і аргументів професійні, етичні і соціальні аспекти соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу; формувати науково-обґрунтовані пропозиції та представляти результати досліджень на рівні відповідних до законодавчих, регуляторних, громадських інституцій; виступати з доповідями та повідомленнями на різноманітних академічних заходах.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств та розвиток соціального капіталу» є опанування таких навчальних дисциплін освітньо-наукової програми: Філософія, Методологія, організація та технологія наукових досліджень, Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту, Організаційне проектування підприємства.

4. Очікувані результати навчання

Компетентності, які набуває здобувач в результаті вивчення дисципліни

Загальні	
ЗК01	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми
ЗК02	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Спеціальні	
СК01	Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках
СК04	Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти науковими проектами у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках та /або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності

Програмні результати навчання, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни

РН04. Розробляти та реалізовувати наукові та прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику у галузі управління та адміністрування і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми в менеджменті з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, етичних, економічних, екологічних та правових аспектів
РН06. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження з менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; складати пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів

5. Програма навчальної дисципліни

Лекції

Тема 1. Сутність та формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств.

1.1. Концептуальні основи соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств.

1.2. Формування складових соціально відповідальної поведінки сільськогосподарського підприємства

1.3. Оцінка результативності соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та соціальна звітність.

1.4. Державна політика щодо стимулювання розвитку соціальної

відповідальності сільськогосподарських підприємств в Україні.

Тема 2. Формування та реалізація соціального капіталу в інституційному механізмі розвитку підприємництва.

1.1. Інституційні аспекти формування та реалізації соціального капіталу як чинника розвитку підприємництва в аграрній сфері.

1.2. Концептуально-методологічні складові розвитку інститутів формування соціального капіталу

1.3. Соціальний капітал у механізмі стимулювання агроекономічних відносин

1.4. Організаційно-інституційні засади аграрної політики у формуванні соціального капіталу.

Практичні заняття

1. Нормативно-правова база соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств, інформаційна політика та соціальна звітність.

2. Опрацювання практичних кейсів формування та реалізації соціального капіталу

Практичні заняття передбачають проведення науково-методологічних семінарів для аспірантів, що включає наукові доповіді, наукову дискусію, відповіді на питання та обговорення за тематикою курсу.

6. Індивідуальні завдання

За навчальним планом на самостійну роботу відводиться 54 години.

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів заочної форми навчання:

- підготовка до аудиторних занять;
- підготовка до контрольних заходів;
- ведення самостійної наукової роботи, що охоплює та передбачає:

1) Вивчення та критичну оцінку захищених у розвиток основ соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу кандидатських та докторських дисертацій.

2) Збір та обробку наукових матеріалів з розвитку теорій та концепцій соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу.

3) Критичну оцінку наявних законодавчих та нормативних актів та проектів, міжнародних стандартів з питань соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств та розвитку соціального капіталу.

4) Підготовка виступу з науковою доповіддю та презентацією за визначеною темою досліджень аспіранта.

5) Підготовку наукових статей до закордонних і вітчизняних фахових видань.

6) Підготовку аналітичних записок, довідок, рецензій до міністерств і відомств України.

7) Формування параграфів, теоретичних розділів дисертаційної роботи у взаємозв'язку «завдань-новизни» на базі поглиблених знань з даної дисципліни.

7. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		с	пр	лаб	с.р.
Модуль 1. Сутність та формування соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств	45	9		9	27
Модуль 2. Формування та реалізація соціального капіталу в інституційному механізмі розвитку підприємництва	45	9		9	27
Усього годин	90	18		18	54

8. Методи навчання

Засвоєння матеріалу та оволодіння навичками здійснюється слухачами під час лекцій, на практичних заняттях у ході проблемних дискусій, роботи в малих групах, презентаціях, методами проектної та самостійної роботи. Для досягнення мети і завдань вивчення дисципліни здобувачам надаються індивідуальні консультації, проводяться пояснення окремих питань, бесіди та дискусії.

9. Методи контролю

Поточний контроль включає контроль виконання самостійної роботи та завдань в процесі практичних занять, за результатами публікації виступів, аналітичних записок, рекомендацій, довідок про впровадження результатів досліджень, індивідуальних консультацій, наукових конференцій, круглих столів і семінарів.

Засобами підсумкового контролю є представлення реферату та складання заліку.

Перелік орієнтовних тем для рефератів

1. Генеза концепції соціальної відповідальності бізнесу
2. Соціальна відповідальність бізнесу: стандартизація та звітність в контексті розвитку глобальних ініціатив.
3. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу сільськогосподарських підприємств.
4. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах глобальних викликів
5. Особливості формування та реалізація соціальної відповідальності на рівні малих та середніх сільськогосподарських підприємств.
6. Інституціональні аспекти розвитку соціального капіталу як чинника соціально-економічного розвитку держави.
7. Соціальний капітал організації: сутність, шляхи формування та форми реалізації.
8. Особливості формування та розвитку соціального капіталу в аграрній сфері.
9. Соціальний капітал: проблеми формалізації та оцінки.

10. Соціальний капітал сільських територій як об'єкт політики на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування.

Перелік питань для контролю знань і компетентностей

1. Суть та значення соціальної відповідальності.
2. Історія розвитку соціальної відповідальності
3. Внутрішнє і зовнішнє середовище соціальної відповідальності .
4. Матриця заінтересованих сторін соціальної відповідальності.
5. Переваги корпоративної соціальної відповідальності.
6. Моделі корпоративної соціальної відповідальності (американська, європейська, японська тощо).
7. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку соціальної відповідальності (Глобальний договір ООН).
8. Вітчизняний досвід становлення соціальної відповідальності.
9. Соціальна відповідальність як складова стратегії управління та чинник підвищення конкурентоспроможності організації.
10. Моделі аналізу заінтересованих сторін.
11. Впровадження соціальної відповідальності у практики і процедури компанії.
12. Можливі загрози та шляхи мінімізації ризиків соціальної відповідальності.
13. Організація діяльності з соціальної відповідальності.
14. Етичні кодекси.
15. Права людини і трудові практики як предмет соціальної відповідальності.
16. Соціальний діалог і соціальної відповідальності
17. Ведення основної діяльності організації відповідно до концепції соціальної відповідальності.
18. Соціально відповідальний маркетинг.
19. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу.
20. Відповідальне управління ланцюгами постачання.
21. Відповідальне ставлення до інвесторів та орендодавців.
22. Вплив сільської територіальної громади на роботу сільськогосподарського підприємства та його відповідальність перед населенням.
23. Розвиток партнерств з місцевою владою та громадою.
24. Співпраця бізнес структур з неурядовими організаціями.
25. Особливості забезпечення соціальної відповідальності у малих та середніх сільськогосподарських підприємствах.
26. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля.
27. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища (Цілі розвитку тисячоліття, Декларація Ріо-де-Жанейро тощо) та стандарти екологічного менеджменту (серія ISO 14000).

28. Побудова системи комунікацій з соціальної відповідальності.
29. Консультації з заінтересованими сторонами на різних етапах розробки та впровадження стратегії з соціальної відповідальності та механізм зворотного зв'язку з ними.
- 30.. Соціальна звітність: сутність, завдання і стандарти.
31. Історичні передумови виникнення та сучасні трансформації концепції соціального капіталу
32. Основні компоненти соціального капіталу.
33. Стратегічна роль соціального капіталу в забезпеченні соціально-економічного розвитку сільських територій.
34. Соціальний капітал та ефективність прийняття державних рішень.

10. Розподіл балів які отримують здобувачі

Модуль 1	Модуль 2	Підсумковий контроль	Сума
30	40	30	100

Шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Результат в балах
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 - 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 - 81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 - 73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 - 63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку	35 - 59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 - 34

11. Рекомендована література

Базова

1. Мороз Є.О. До проблеми соціологічної концептуалізації культурного капіталу серед суміжних за змістом понять // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип. 19 – К.: Логос, 2013. – 257 с. – С. 27-34.
2. Патнам Р. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнам, Р. Леонарді, Р.Й. Нанетті . – К. : Основи, 2001. – 302 с.
3. Степаненко В. Соціальний капітал у соціологічній перспективі: теоретико-методичні аспекти дослідження / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 24–41.
4. Фукуяма Ф. Соціальний капітал / Ф. Фукуяма // Незалежний культурологічний часопис. – 2008. – № 53. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuuyama.htm>
5. Broady D. What is Culture Capital? Comments on Lennart Rosenlund's Social Structure and Change / Donald Broady // Sosiologisk arbok. – 2001. – № 2. – р. 45-58.
6. Bugui P. Cultural capital and educational attainment: a critique of the research / P. Bugui [Електронний ресурс] American Sociological Association Annual Meeting, Sheraton Boston and the Boston Marriott Copley Place, Boston, MA, 2008. Режим доступу до ресурсу: http://www.allacademic.com/meta/p237501_index.html
7. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? Київська лекція Френсіса Фукуями // День. 2006. № 177. URL: <http://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/shcho-take-socialniy-kapital/>.
8. Грішнова О., Полив'яна Н. Соціальний капітал: сутність, значення, взаємозв'язок з іншими формами капіталу // Україна : аспекти праці. 2009. № 3. С. 19-24.
9. Шпикуляк О. Г. Категорія соціального капіталу в економічній теорії // Вісник Сумсько-го національного аграрного університету : наук.-метод. журнал. 2006. Вип. 3-4 (20-21). С. 321-323.
10. Михайловська О. Г. Соціальний капітал як ресурс інститутів громадянського суспільства // Гілея: наук. вісн. / В. М. Вашкевич (гол. ред.). 2010. Вип. 40. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_40/Gileya40/P3_doc.pdf.
11. Лесечко М. Д., Сидорчук О. Г. Соціальний капітал: теорія і практика : монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220 с.
12. Шпикуляк О. Г. Динаміка становлення соціального капіталу на селі // Економіка АПК. 2006. № 6. С. 140-148.
13. Шпикуляк О. Г. Інституціональні основи формування соціального капіталу на селі // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. / НДІ «Укראгропродуктивність». Київ. 2006. № 4. С. 139-151.
14. Шпикуляк О. Г. Мотивація формування людського та соціального капіталу в аграрній сфері // Економіка АПК. 2006. № 10. С. 135-141.
15. Шпикуляк О. Г. Формування соціального капіталу на селі в умовах господарської реформи // Агроінком. 2007. № 3-4. С. 78-82.
16. Шпикуляк О. Г. Становлення соціального капіталу в аграрній сфері

- трансформаційної економіки // Роль соціального капіталу та локальних ініціатив у забезпеченні сільського розвитку: доп. Міжнар. симпозиуму (Україна, м. Житомир). 16-18 трав. 2007. С. 28-34.
17. Шпикуляк О. Г. Інституціональні особливості розвитку підприємництва та соціального капіталу в аграрній сфері // Агросвіт: наук.-практ. журнал. 2008. № 11 черв. С. 4-10.
 18. Шпикуляк О. Г. Інституції аграрного ринку: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2009. С. 480.
 19. Супрун О. М., Шпикуляк О. Г. Соціальний капітал у розвитку аграрної економічної системи // Агроінком. 2011. № 7-9. С. 91-95.
 20. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент) : монографія / Малік М. Й. та ін.; за ред. М. Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2012. 642 с..
 21. Шпикуляк О. Г., Мазур Г. Ф. Соціальний капітал у розвитку сільських територій та підприємництва // Менеджмент XXI сторіччя / зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: Калетнік Г. М. та ін. Вінниця: ВНАУ, 2014. С. 114-118.
 22. Шпикуляк О. Г., Мазур Г. Ф. Інституційні засади формування соціального капіталу в механізмі розвитку сільських територій // Економіка АПК. 2014. № 8. С. 63-68.
 23. Шпикуляк О. Г. Соціальний капітал як інституційна основа сталого розвитку аграрної сфери // Детермінанти конкурентоспроможності соціально-економічного розвитку регіону : матеріали наук.-практ. круглого столу (17-18 жовт. 2014 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2014. С. 10-12.
 24. Рябоконт В. П., Шпикуляк О. Г., Пехов В. А. Соціальний капітал як інституційна детермінанта розвитку сільських територій та аграрного підприємництва // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. № 1. С. 83-94.
 25. Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. Кооперативні відносини в аграрній сфері: тенденції становлення та розвитку // Розвиток малого і середнього підприємництва та кооперації на селі. Проблеми та перспективи: зб. матеріалів наук. конф. і навч.-практ. семінару, 28 серп. 2015 р. / Вінницький національний аграрний університет. Вінниця: Едельвейс і К, 2015.
 26. Шпикуляк О. Г., Пехов В. А. Формування та інституціоналізація соціального капіталу у розвитку аграрного підприємництва: методологічні аспекти оцінки // Економіка АПК. 2015. № 11. С. 102-107.
 27. Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А., Пехов В. А. Інституціональний капітал регулювання і соціальний - саморегулювання аграрного ринку: концептуально-методологічні аспекти аналізу // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. № 4.
 28. Чухно А. А., Леоненко П. М., Юхименко П. І. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник / за ред. акад. НАН України А. А. Чухна. Київ: Знання. 2010. 687 с.

Допоміжна

1. Coleman J. Social Capital in the Creation of Human Capital / J. Coleman // American Journal of Sociology. – 1988. – Vol. 94. – P. 95–120.
2. Maimor P. Cultural and Social Capital Transmission in Pre-College Programs and Its Impact on Educational Attainment [Електронний ресурс] / Maimor Pamela // American Sociological Association. – San Francisco, CA, 2004. Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p109356_index.html
3. Warde A. Does Taste Still Serve Power? [Електронний ресурс] / Alan Warde // Sociologica. – No.3. 2007. Режим доступу до журн: <http://www.sociologica.mulino.it/journal/articlefulltext/index/Article/Journal:ARTICLE:142>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
«Соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств та розвиток
соціального капіталу»**

Укладач: **Шпикуляк Олександр Григорович**

Відповідальний за випуск **Гуторов А. О.**

Друкується в авторській редакції.

Видання та друк – Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2065 від 18.01.2005 р.